

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СПІЛКА НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ

Колективна монографія

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ
ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Мукачево – 2025

УДК 330.341.1:001.2:316:330:338.2(02.064)

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025>

Рекомендовано до друку Вченою радою Мукачівського державного університету (протокол №1 від 29 серпня 2025 року)

Рецензенти:

ГАЛУС Олександр – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Заслужений діяч науки і техніки України.

САДОВА Ірина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету.

ЛІБА Наталія – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету.

Редакційна колегія:

ШВАРДАК Маріанна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, голова правління ГО «Спілка науковців України».

ПОПОВИЧ Оксана – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету.

ІВАНОВА Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

ДУДАШ Олена – доктор філософії, старший викладач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

M58

Міждисциплінарні виміри інновацій: від теорії до практики соціально-економічного розвитку: колективна монографія / За редакцією М. Швардак, О. Попович, В. Іванова, О. Дудаш. Мукачево: Мукачівський державний університет, Спілка науковців України. 2025. 352 с.

У монографії розглянуто теоретичні та практичні питання інноваційних процесів у контексті сучасного соціально-економічного розвитку. Акцентовано увагу на проблемах цифрової трансформації бізнесу, впровадження соціальних інновацій задля сталого розвитку, а також на широкому спектрі інновацій в освітній галузі – від стратегічного управління закладами до підготовки фахівців та застосування новітніх технологій. Відображено погляди вітчизняних дослідників на вирішення актуальних завдань у сферах економіки, соціальної політики та педагогіки в контексті побудови інноваційного суспільства.

Адресується фахівцям-практикам, науковим і науково-педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам та студентам; усім, хто цікавиться актуальними проблемами інноваційного розвитку суспільства.

ISBN 978-617-7495-93-1

© Мукачівський державний університет, 2025
© Спілка науковців України, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА ІННОВАЦІЙ: ІНВЕСТИЦІЇ, РИНКИ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ	11
1.1. Трансформація бізнес-моделей компаній в умовах Індустрії 5.0: виклики та перспективи (<i>Оксана Шпатакова</i>)	11
1.2. Development of an Enterprise Development Strategy in an Unstable Market / Розробка стратегії розвитку підприємства в умовах нестабільного ринку (<i>Oleh Kovalchuk, Liliya Farajova / Олег Ковальчук, Лілія Фараджова</i>)	38
1.3. Маркетинг цінності як основа новацій сталого розвитку національної економіки (<i>Інна Дейнега, Михайло Пиртко</i>)	53
РОЗДІЛ 2. СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА	66
2.1. Трансформація концепцій регіональної промислової політики в умовах сталого розвитку (<i>Наталія Ліба</i>)	66
2.2. Впровадження соціальних інновацій у політичній сфері як запорука сталого розвитку суспільства (<i>Наталія Горло</i>)	86
2.3. Стратегічне управління закладом освіти на перетині соціо- економічних та освітніх інновацій (<i>Маріанна Швардак, Вероніка Кулакова</i>)	102
2.4. Партнерська взаємодія в закладі дошкільної освіти: нові підходи до роботи з дітьми раннього віку (<i>Оксана Попович, Людмила Ющик</i>)	117

2.5. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у закладі дошкільної освіти засобами спеціальної освіти (<i>Оксана Кас'яненко</i>)	129
2.6. Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку інклюзивної групи засобами цифровізації (КП «МовоГрай») (<i>Оксана Чекан</i>)	141
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ	157
3.1. Інноваційні підходи до формування культури безпеки в освітньому середовищі: теоретичні засади та практичні імплементації (<i>Маріанна Швардак</i>)	157
3.2. Оптимізація практичної підготовки майбутніх вчителів до організації діалогічної взаємодії у професійній діяльності (<i>Оксана Липчанко-Ковачик</i>)	170
3.3. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування фасилітаційної технології (<i>Діана Рябець</i>)	190
3.4. Традиційні та інноваційні методи викладання латинської мови в контексті студентоцентрованого навчання (<i>Лариса Миронова</i>)	201
3.5. Практичні основи формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інтерактивних технологій (<i>Тетяна Атрощенко, Олена Дудаш</i>)	220
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ	239
4.1. Штучний інтелект і Big Data як інструменти формування індивідуальних освітніх траєкторій майбутніх вчителів початкової школи в умовах цифровізації (<i>Галина Розлуцька, Ярослав Петрина</i>)	239

4.2. Формування цифрової компетентності педагогів як стратегія інноваційної трансформації освіти в цифрову епоху (<i>Ярослав Сидоренко</i>)	250
4.3. Virtual Reality Resources in Learning a Foreign Language / Ресурси з використанням віртуальної реальності у вивченні іноземної мови (<i>Nadiia Yurko, Olha Romanchuk, Mariia Vorobel / Надія Юрко, Ольга Романчук, Марія Воробель</i>)	263
4.4. Формування готовності вчителів початкових класів до застосування цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі (<i>Оксана Фенцик</i>)	275
4.5. Дифузійні моделі в розділенні аудіосигналів (<i>Микита Монастирський</i>)	294
4.6. Цифрові технології як інструмент розвитку професійної ІК-компетентності вихователя закладу дошкільної освіти (<i>Вікторія Іванова, Ольга Граб</i>)	306
ПІСЛЯМОВА	320
БІБЛІОГРАФІЯ	324
НАШІ АВТОРИ	349

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025/275-293>

4.4. Формування готовності вчителів початкових класів до застосування цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі

Оксана ФЕНЦИК²⁶

***Анотація.** Автор порушує проблему впровадження цифрових технологій навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі. З'ясовано сутність поняття «впровадження цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі», окреслено його дидактичні аспекти, визначено переваги та недоліки. Представлено визначення «готовність майбутніх учителів початкових класів до впровадження цифрових технологій у мовно-літературній освітній галузі». Окреслено стан готовності майбутніх учителів та вчителів початкових класів до застосування цифрових технологій у мовно-літературної освітньої галузі. Визначено компоненти формування готовності до впровадження цифрових технологій навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі (ціннісно-мотиваційний, теоретико-методичний, практично-діяльнісний, рефлексивно-аналітичний), також описано їх змістову сутність під час підготовки майбутніх вчителів початкових класів.*

***Ключові слова:** вчитель початкових класів, готовність, цифрові технології, мовно-літературна освітня галузь.*

Вступ. Сучасна система вищої педагогічної освіти зазнає суттєвих трансформацій, що обумовлено цифровізацією освіти, зміною освітніх парадигм і ролі вчителя у цифровому середовищі. У цих умовах особливої ваги набуває проблема формування готовності майбутніх учителів початкових класів до впровадження цифрових технологій в освітній.

Загальновідомо, сучасні діти зростають у світі, насиченому цифровими технологіями, тому освітнє середовище вже не може існувати без інтеграції інтерактивних платформ, освітніх застосунків, віртуальних ресурсів та цифрових дидактичних засобів. Традиційне навчання, без інтеграції цифрових інструментів, не викликають в них зацікавленості. Водночас цифрова трансформація освіти ставить перед педагогами і низку викликів – необхідність

²⁶ **Оксана ФЕНЦИК** – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна.

постійного підвищення цифрової компетентності, орієнтації в цифровому освітньому контенті та ефективну узгодженість між цифровими та іншими освітніми технологіями навчання під час лінгводидактичного проєктування уроків та прогнозування очікуваних результатів.

Останнім часом дедалі більше з'являються дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячених проблемі підготовки педагогів в контексті цифровізації освіти. Так, В. Биков, В. Кремінь, С. Кузьменко, Н. Морзе, О. Співаковський, О. Спірін та ін. – досліджують важливість використання цифрових технологій, їх вплив на якість освітнього процесу та розвиток здобувачів. Цінним є дослідження, в якому автори представляють системно-структурний аналіз цифрових інтерактивних технологій початкової школи (Shvardak et al., 2024).

Існує чимало досліджень з проблеми впровадження сучасних цифрових освітніх технологій та формування цифрової компетентності у контексті професійної підготовки майбутніх учителів математики (О. Романовський, Москаленко О.); майбутніх учителів-філологів (С. Процька); студентів педагогічних університетів (М. Моїсеєнко); учителів початкових класів (Н. Гущина, В. Гринько), майбутніх вчителів до використання технологій доповненої реальності у процесі викладання мовно-літературної галузі (Л. Нежива, С. Паламар). Проте, слід зазначити, що наукова дискусія навколо проблеми підготовки педагогів в умовах цифровізації освіти в цілому, і зокрема підготовки вчителів початкових класів до застосування цифрових технологій і нині продовжується. І це закономірно, оскільки, за нашим спостереженням, попри значну кількість наукових напрацювань з проблеми цифровізації освіти, методично обґрунтоване застосування цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі для вчителів початкових класів залишається ще викликом, тому означене питання потребує детального вивчення. Адже існують окремі суперечності, що, по-перше, пов'язано, з потенціалом цифрових технологій і можливостями формування інформаційної грамотності, розвитку

читацького інтересу, критичного мислення, медіаграмотності на уроках мовно-літературної освітньої галузі та недостатнім рівнем їхнього застосування вчителями початкових класів; по-друге, між необхідністю формування інформаційно-цифрової компетентності, медіаграмотності, розвитку критичного мислення молодших школярів засобами цифрових інструментів і недостатнім рівнем цифрової компетентності педагогів.

Отже, назріла нагальна потреба розробки та впровадження ефективних підходів до формування готовності вчителів початкових класів, які дозволять їм повноцінно використовувати потенціал цифрових технологій для модернізації уроків української мови та читання. Це, в свою чергу, забезпечить формування в учнів інтегрованої цифрової, комунікативної та читацької компетентностей, розвиток критичного мислення, медіаграмотності та креативності, підготувавши їх до успішного життя та самореалізації в інформаційному цифровому суспільстві.

Результати дослідження. Закладати якість освіти необхідно з початкової школи, тому актуальною проблемою сьогодення є формування професійної готовності майбутніх вчителів початкових класів у закладах вищої освіти. Адже від готовності вчителя створити інноваційне освітнє середовище, бажання й уміння застосовувати цифрові технології залежить, чи зможе він викликати інтерес у сучасних дітей цифрової ери, сформувати в них наскрізні вміння, ключові й предметні компетентності, що є основою для особистісного розвитку молодших школярів та підготовки їх до успішного життя в суспільстві.

Мовно-літературна освітня галузь посідає важливе місце серед інших освітніх галузей початкової освіти, адже від сформованості читацької та мовленнєвої грамотності учнів залежить якість і продуктивність навчально-пізнавальної діяльності, успішність навчання дітей з усіх шкільних предметів. У результаті навчання мовно-літературної освітньої галузі учні повинні взаємодіяти з іншими особами усно, сприймати і використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в текстах різних

видів, медіатекстах та використовувати її для збагачення свого досвіду; висловлювати думки, почуття та ставлення, взаємодіяти з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримуватись норм літературної мови; досліджувати індивідуальне мовлення для власної мовної творчості, спостерігати за мовними явищами, аналізувати їх (Державний стандарт початкової освіти, 2018).

Упровадження цифрових технологій у навчання, зокрема в такій значущій освітній галузі, як мовно-літературна, вимагають від майбутнього вчителя початкової школи готовності до їх застосування на уроках української мови та читання, оскільки дозволяють значно активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів; розширити коло інформаційних джерел, форм роботи не тільки з паперовими, але й електронними текстами; візуалізувати тексти, моделювати різні мовленнєві ситуації, розвивати креативність через створення візуальних текстів; забезпечити диференціацію та індивідуалізацію процесів читання та письма відповідно до освітніх потреб дитини; формувати комунікативну та читацьку грамотність засобами інтерактивних ресурсів (буктрейлери, інтерактивні карти, онлайн-бібліотеки тощо).

Так, вітчизняна дослідниця Н. Бахмат, узагальнюючи роль цифрових технологій на уроках математики в початковій школі, виокремлює такі дидактичні засади: мотиваційний аспект впливає на підвищення мотивації учнів; зміна форм і методів навчальної діяльності надають можливість організувати інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку діяльність, індивідуальну та групу роботи з учнями, що сприяє вдосконалення освітнього процесу; візуальне комплексне представлення інформації (звук, текст, колір, об'єм, анімація тощо) забезпечує значно краще сприйняття, а контроль та оцінювання діяльності відбувається через миттєвий аналіз відповідей учнів. Цифрові технології дозволяють якісно змінити контроль за діяльністю учнів, забезпечуючи при цьому гнучкість управління освітнім процесом (Бахмат, 2022).

Цілком погоджуємось з дослідниками, що у мовно-літературній галузі початкової освіти є можливості застосовувати технології доповненої реальності. Автори (Nezhyva, Palamar, Lytvyn, 2020) пропонують на уроках використовувати інтерактивні абетки й художні книжки українських і зарубіжних письменників. До прикладу, «Кобзарева абетка» (Київ, 2019) містить твори Тараса Шевченка на кожную букву алфавіту, де ілюстрації оживають, рухаються й розмовляють за допомогою безкоштовного додатку FastAR Kids у смартфонах або планшетах (Nezhyva et al., 2020).

На доцільність використання імерсивних технологій у процесі вивчення різних освітніх галузей початкової освіти вказує М. Швардак (2023). Так, авторка вважає, що на уроках мовно-літературної освітньої галузі доцільними є: віртуальні книжкові тури до місць подій літературних творів; створення інтерактивних віртуальних казок; використання доповненої реальності (AR) для створення інтерактивних візуальних словників; застосування віртуальних інструментів для написання власних казок, віршів чи оповідань; проведення віртуальних інтерв'ю з персонажами твору; використання віртуальних рольових ігор для розуміння внутрішнього світу персонажів та аналізу їхніх дій; створення віртуальних презентацій або музейних експозицій про життя та творчість авторів літературних творів (Швардак, 2023, с.235).

Проте, аби застосування цифрових, в тому числі імерсивних технологій, було ефективним і дієвим на уроках мовно-літературної освіти, необхідно насамперед сформувати готовність вчителів до їх застосовувати.

Розглянемо ключові терміни нашого дослідження. Так, поняття «впровадження цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі» визначаємо як цілеспрямовану, методично обґрунтовану та системну інтеграцію цифрових інструментів для створення особистісно орієнтованого, інтерактивного та мотиваційного освітнього середовища, що дозволяє вчителю активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, забезпечити індивідуальний та диференційований підхід, здійснювати моніторинг та оцінювати прогрес процесу формування

комунікативної та читацької компетентності, підвищити якість результатів мовно-літературної освіти. До цифрових технологій відносимо комп'ютери, інтерактивні дошки, планшети, освітні платформи, програми для створення контенту, віртуальна/доповнена реальність (VR/AR), штучний інтелект тощо.

Уважаємо, що ефективне застосування цифрових технологій в мовно-літературній освіті вимагає від учителя готовності до їх впровадження, сформовану інформаційно-цифрову та професійно-методичну компетентність.

У науково-методичній літературі проблема готовності до професійної діяльності розглянута з різних позицій. На нашу думку, готовність є водночас і результатом професійної підготовки, і умовою успішної професійної діяльності. Тому готовність майбутніх учителів початкових класів до впровадження цифрових технологій у мовно-літературній освітній галузі розглядаємо як комплексне особистісне утворення, що включає систему мотиваційно-ціннісних орієнтацій, теоретичних знань, методичних умінь, навичок і практичного досвіду, необхідних для ефективного використання цифрових технологій у процесі навчання української мови/читання в початковій школі. Ця готовність проявляється в здатності обґрунтовано обирати та застосовувати цифрові інструменти з урахуванням теми, дидактичних цілей і вікових особливостей учнів; здійснювати розвиток різних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо), критичного мислення та медіаграмотності, формувати комунікативну та читацьку компетентності з використанням дієвих та доцільних цифрових технологій навчання; інтегрувати цифрові технології з іншими інтерактивними освітніми технологіями навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі; здійснювати рефлексію та корекцію власної цифрової та професійно-методичної компетентностей.

Розглянемо ключові аспекти впровадження цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі, які майбутні педагоги повинні усвідомити:

– *інтерактивне освітнє середовище та цілеспрямованість* вимагає від учителя створення умов активної двосторонньої взаємодії учня з медіа середовищем, текстом; учителем та однолітками за допомогою цифрових технологій, проте їх застосування не повинно бути самоціллю, а слугувати засобом для реалізації визначених цілей та очікуваних результатів на уроці української мови/читання;

– *методична обґрунтованість* обумовлює здійснювати відбір цифрових інструментів з урахуванням теми, мети уроку, очікуваних результатів, індивідуальних та вікових особливостей молодших школярів, можливостей матеріально-технічного оснащення тощо. Тому вчителю потрібно знати, які засоби цифрових інструментів і ресурси обирати (програми, додатки, онлайн-платформи (електронні книги, аудіокниги, інтерактивні вікторини, інструменти для створення проєктів тощо) та їх ефективно застосувати;

– *системна інтеграція*, цей аспект вказує на те, що цифрові засоби є органічною частиною уроку, а не випадковим доповненням, тому можуть бути залучені на різних етапах – від мотивації до рефлексії для реалізації змістових ліній мовно-літературної освітньої галузі («взаємодіємо усно», «взаємодіємо письмово», «читаємо», «досліджуємо медіа», «досліджуємо мовні явища», читацької компетентності учнів, (розуміння, аналіз, інтерпретація та оцінювання, а також розвитку комунікативно-мовленнєвої діяльності, критичного мислення та медіаграмотності учнів;

– *особистісно орієнтоване освітнє цифрове середовище, індивідуалізація та диференціація* є обов'язковою вимогою на уроках української мови та читання, а це означає, що педагог повинен обирати цифрові технології так, аби по-перше, забезпечити можливості участі кожного учня, по-друге, адаптувати тексти, завдання, мовленнєво- та літературно-творчі проєкти відповідно до індивідуальних потреб, інтересів і темпу учнів, щоб забезпечити успіх кожного.

Та, попри чимало позитивних дидактичних аспектів впровадження цифрових технологій на уроках в початковій школі, варто виокремити і можливі недоліки:

- проблеми зі здоров'ям молодших школярів (зір; постава);
- проблеми з концентрацією уваги та глибиною осмислення тексту: розсіювання (дітям дуже важко сконцентрувати увагу на деталях – інтерактивні елементи, гіперпосилання, яскраві анімації та сповіщення можуть відволікати дітей від основного змісту художнього тексту, заважаючи глибокому зануренню в історію та емоції);
- зменшення обсягу слухової пам'яті (сучасним дітям важко вчити напам'ять вірші, відтворювати сприйняту на слух чи прочитану інформацію);
- погіршення уваги (таким тощо);
- «кліпове мислення» (складно послідовно будувати текст – пов'язувати між собою його частини);
- погіршення аналітико-синтетичного мислення (нездатність аналізувати й осмислювати інформацію);
- неспроможність сприймати великі за обсягом тексти діти звикають до коротких (Пономарьова, 2020, с.15).

Для мінімізації цих недоліків необхідно застосовувати зважений та обґрунтований підхід до впровадження цифрових технологій на уроках української мови та читання. Важливо дотримуватися норм санітарно-гігієнічних вимог, забезпечувати збалансованість між цифровими технологіями та іншими освітніми технологіями навчання, активно розвивати критичне мислення та медіаграмотність учнів, а також системно готувати вчителів до ефективного та безпечного використання цих інструментів.

Так, для з'ясування стану готовності майбутніх учителів початкових класів до застосуванням цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі проведено опитування серед студентів 4-их курсів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти освітньо-

професійної програми «Початкова освіта» Мукачівського державного університету. Здобувачам було запропоновано відповісти на низку запитань опитувальника, створеного в Google Forms. Участь взяли 68 осіб (2024–2025 н.р.).

Так, на запитання «Як ви оцінюєте свій рівень володіння цифровими технологіями?», здобувачі надали таку самооцінку: високий – 19% достатній – 29%; середній – 45%; початковий – 7%.

На запитання «Як ви вважаєте, наскільки важливо використовувати цифрові технології на уроках української мови та читання?» – 88 % студентів вважають використання цифрових технологій на уроках української мови/читання є дуже важливим. Інші вказали, що важко відповісти.

Представимо узагальнені результати:

Рівень загальної цифрової підготовки: 87% студентів вважають себе впевненими користувачами цифрових сервісів (Zoom, Google Workspace, Canva, Padlet, LearningApps тощо).

Готовність до інтеграції цифрових технологій на уроки мовно-літературної освітньої галузі: 59% студентів визнають, що не мають достатньо методичних знань для ефективного впровадження цифрових інструментів на уроках української мови/читання; 75% потребують прикладів цифрових програм, читацьких та орфографічних тренажерів для уроків читання, використання цифрових ігрових програм для розвитку мовлення, формування орфографічної грамотності; хотіли б більше знати про доступні інтерактивні цифрові ресурси для роботи з інформацією, критичного читання та розвитку медіаграмотності, про цифрові інструменти для створення буктрейлерів; про можливості інтеграції ІІІ на уроках української мови/ читання.

Виявлені труднощі: відсутність методичних матеріалів, які адаптовані до мовно-літературної галузі початкової школи – 68%; невміння методично обґрунтовано добирати цифрові інструменти з урахуванням вікових особливостей учнів –60%; низький рівень знання цифрових освітніх платформ,

невміння створювати власні медіапродукти, які доречно застосовувати на уроках української мови та читання – 20%.

Виявлені потреби: 82% студентів висловили потребу в запровадженні окремого практичного модуля або курсу з інтеграції цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі; 53% підтримали ідею створення цифрового методичного кейсу або електронного портфоліо з прикладами уроків.

Орім надання відповідей на опитувальник, студентам-магістрантам було запропоновано створити проєкт – модель уроку української мови/читання із цифровими технологіями, клас, тема – на вибір.

Проаналізовано 25 методичних проєктів (фрагментів уроків) студентів-магістрантів. Серед них лише: 28% включали сучасні цифрові інструменти (інтерактивні вправи, тести, інтерактивні плакати); 12% – використовували ресурси для візуалізації тексту; 8% передбачали елементи онлайн-взаємодії учнів.

Узагальнення результатів опитування дозволило зробити висновок: майбутні вчителі початкових класів демонструють високий рівень мотивації до цифрової грамотності, але потребують цілеспрямованої професійної підготовки, орієнтованої на практичне застосування цифрових ресурсів саме на уроках української мови/читання.

Також було проведено онлайн опитування вчителів початкових класів, аби визначити виклики та прогалини, які існують нині в контексті порушеної проблеми. Хоч опитувальники надіслано в багато закладів освіти Закарпатської області, та участь взяло лише 38 респондентів.

На підставі узагальнення отриманих результатів опитування, було з'ясовано, що вчителі початкових класів мають сильну мотивацію до використання цифрових технологій і вже опанували базові інструменти через об'єктивні обставини (ковід, війна та дистанційне навчання). Навіть після повернення до очного формату, вчителі продовжують використовувати цифрові інструменти. Так, значна частина вчителів (75%) усвідомлює необхідність

цифрової трансформації та прагне розвиватися. Проте вказують на брак часу через збільшення навантаження для вчителя; недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення закладів освіти та застарілу матеріально-технічну базу, адже у містах та деяких ОТГ є інтерактивні дошки, планшети, проте у багатьох сільських школах бракує сучасного цифрового обладнання та якісного інтернету. Проблемною також виявилась не тільки цифрова, але і методична готовність до інтеграції цифрових технологій навчання на уроках української мови та читання, оскільки не вміють створювати мультимедійний контент до уроків української мови/ читання, не знають, як ефективно інтегрувати цифрові ресурси з іншими дидактичними технологіями під час опрацювання мовних явищ, літературних чи інформаційних текстів.

Таким чином, узагальнення результатів дослідження вказує на необхідність цільових програм підвищення кваліфікації вчителів до застосування ЦТН у мовно-літературній освітній галузі та цілеспрямованого формування готовності майбутніх педагогів до впровадження цифрових технологій, що включає систематичне ознайомлення з цифровими інструментами; моделювання цифрових уроків на практиці; рефлексію й оцінювання ефективності застосованих цифрових інструментів.

Безперечно, готовність вчителів впроваджувати цифрові технології навчання – це комплексний і безперервний процес, що вимагає системного підходу на різних рівнях: *на рівні вищої педагогічної освіти* здійснити перегляд навчальних програм з метою інтеграції модулів з цифрової педагогіки, медіаграмотності, методики використання цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі з перевагою практичної спрямованості (більше практичних занять зі створення цифрових освітніх ресурсів, симуляції уроків з використанням ЦТ); *на рівні підвищення кваліфікації та професійного розвитку* – розробити системні програми підвищення кваліфікації, курсів з орієнтацією на методичних особливостях впровадження цифрових технологій саме на уроках української мови та читання, а не просто на загальній цифровій обізнаності; організувати майстер-класи, вебінари, тренінги, які проводять

досвідчені вчителі-практики, що вже успішно використовують ЦТ чи організувати методичні хаби, де вчителі можуть отримати консультації, обмінятися досвідом використання ЦТ. А також *на рівні освітнього закладу* – забезпечити матеріально-технічним обладнанням та надійним доступом до інтернету.

Так, вітчизняні науковці Л. Нежива та С. Паламар, досліджуючи проблему підготовки майбутніх вчителів початкової освіти до використання технологій доповненої реальності у процесі викладання мовно-літературної галузі, пропонують сформувати у здобувачів освіти мотивацію, розуміння значимості застосування технології доповненої реальності в професійній діяльності, розширити й поглибити знання студентів про специфіку AR, різноманіття методів і засобів навчання використанням AR, сприяти формуванню навичок роботи із навчальними засобами з AR та організації учнів під час такої роботи. Для цього вони пропонують ввести до змісту навчальної дисципліни «Методика викладання фахових дисциплін» з освітньої програми підготовки магістрів спеціальності «Початкова освіта» модуля «Основи застосування AR в мовно-літературній галузі початкової освіти» (Паламар, Нежива, 2021, с.154).

Погоджуємось, що майбутні вчителі повинні бути насамперед обізнані з різними чинниками (організаційно-педагогічними, дидактичними, методичними, психологічними), які визначають ефективність використання імерсивних технологій навчання у початковій школі та бути готовими їх застосовувати на уроках (Яремчук, 2022).

Також нині набуває популярності використання в освітньому процесі технологій штучного інтелекту (ШІ), а отже, їх також доцільно розглядати як інструмент цифровізації підготовки майбутніх вчителів. Виділяють три напрями впровадження штучного інтелекту в освіті, залежно від цільової групи користувачів (Балик, Шмигер, 2023, с. 147–148).

На нашу думку, підготовка вчителя до використання цифрових технологій має бути інтегрованою у фахову підготовку, варто поєднувати цифрову

Вправа 3. Аналіз успішного досвіду впровадження цифрових технологій

Мета: Підвищення мотивації через приклади успіху.

Хід: Студентам пропонується ознайомитися з описом конкретного прикладу (відео- або текстового) використання цифрових ресурсів на уроках мовно-літературної галузі (наприклад, інтерактивні уроки читання, онлайн-проекти тощо). Після цього відбувається обговорення, які переваги чи недоліки виявили, що обирають в майбутньому застосувати на практиці.

Теоретико-методичний компонент, сутність якого є ознайомлення майбутніх вчителів з основами цифрової педагогіки, роллю цифрових технологій у трансформації освітнього процесу та формуванні ключових компетентностей учнів; методичними особливості застосування цифрових технологій (мультимедійних ресурсів, електронних підручників, інтерактивних вправ і тестів тощо) у мовно-літературній освіті; особливостями застосування цифрових технологій у розвитку різних видів мовленнєвої діяльності молодших школярів у цифровому середовищі; ознайомлення з цифровими ресурсами, що спрямовані на розвиток комунікативної та читацької грамотності. У контексті цього напрямку важливо ознайомити з особливостями інтеграції медіаграмотності на уроках мовно-літературної галузі як складової сучасної освіти; розглянути особливості формування медіаграмотності і критичного мислення на уроках з української мови/читання; з використання цифрових технологій для аналізу та інтерпретації текстів, роботи з медіатекстами. На нашу думку, доцільним є створення окремого модуля або дисципліни з акцентом на цифрові інструменти в мовно-літературній галузі, що сприятиме підвищенню ефективності майбутньої професійної діяльності в умовах цифрового середовища.

До прикладу, ефективним буде курс «Цифрові технології на уроках мовно-літературної освітньої галузі (читання)», метою якого – розкрити потенціал цифрових інструментів у розвитку дитини-читача та сформувати готовність до цілеспрямованого та ефективного використання цифрових технологій на уроках читання для формування читацької компетентності молодших школярів.

Курс містить чотири модулі, на першому –важливо ознайомити майбутніх вчителів з теоретичними засадами, зокрема з сутністю, структурою, рівнями та критеріями сформованості читацької компетентності; з викликами та перспективами цифровізації початкової освіти та місцем цифрових технологій в методиці літературного читання.

На другому модулі «Цифрові інструменти в освітньому процесі» важливо ознайомити з цифровими платформами і ресурсами (LearningApps, Genially, Wordwall, Padlet, StoryJumper, Canva, Book Creator, Kahoot, Quizizz тощо), розкрити типологію цифрових завдань з літературного читання: вікторини, віртуальні мапи, біографії письменників, мультимедійні презентації, буктрейлери тощо, а також ознайомити з онлайн-сервісами для інтерактивного опрацювання художніх текстів.

Інші модулі є практико орієнтованими: «Проектування та проведення уроків читання» і «Рефлексія цифрової грамотності та її вдосконалення», на яких здобувачі добирають цифрові засоби, відповідно до теми, мети уроку, вікових особливостей тощо, моделюють фрагменти уроків читання із застосуванням цифрових інструментів; застосовують інтеграцію цифрових технологій для моніторингу та формувального оцінювання; розробляють критерії ефективності цифрових інструментів у навчанні читання: аналізують відеофрагменти уроків читання з інформацією цифрових технологій педагогічної діяльності, обговорюють кейси та розглядають наслідки та ризики цифрових технологій у процесі формування читацької компетентності.

Практично-діяльнісний компонент, в основі якого є формування готовності здобувачів до роботи з цифровими інструментами: Canva, Wordwall, Google-сервіси, інтерактивні онлайн-бібліотеки тощо; уміння розробляти та проводити фрагменти уроків української мови/читання із цифровим компонентом, створювати буктрейлери, інтерактивні читанки, різнорівневі завдання використовувати онлайн-платформи (наприклад, Kahoot, Wordwall, LearningApps, Quizizz) для створення кількох варіантів завдань для роботи з

художнім чи інформаційним текстом. Доцільними будуть такі форми роботи: майстер-класи від учителів-практиків; розробка власного інтерактивного заняття (фрагмент уроку); створення буктрейлера до дитячого твору; ведення професійного блогу або цифрового портфоліо; презентація авторських цифрових ресурсів у міні-групах тощо

Рефлексивно-аналітичний компонент спрямований на розвиток у майбутніх педагогів уміння усвідомлено аналізувати та оцінювати власний рівень цифрової компетентності, ефективність застосування цифрових технологій у мовно-літературній освіті, а також здійснювати корекцію своєї професійної траєкторії для безперервного професійного розвитку. Важливо стимулювати здобувачів до *самоаналізу цифрової компетентності* (оцінювати навички роботи з цифровими інструментами, визначати прогалини у знаннях та уміннях для їх подальшого удосконалення); аналізувати уроки з використанням ЦТН.

До прикладу, можна студентам запропонувати скласти портрет цифрового вчителя. Описати, яким вони уявляють ідеального цифрового вчителя. Порівняти цей образ із власними навичками та визначити, над чим їм потрібно працювати. Далі запропонувати скласти план професійного розвитку на найближчий навчальний рік, включаючи курси або тренінги, які планують пройти; нові інструменти, які хочуть освоїти.

Так, повністю погоджуємось, що для цифровізації освіти важливими є два чинники: по-перше, формування цифрового освітнього середовища як сукупності цифрових засобів навчання, електронного освітнього контенту, онлайн-курсів, різноманітних цифрових ресурсів та сервісів; по-друге, глибока модернізація освітнього процесу, покликана забезпечити підготовку людини до життя в умовах цифрового суспільства та професійної діяльності в умовах цифрової економіки (Кремень та ін., 2022).

Саме учитель початкових класів закладає фундамент у підготовці маленьких громадян до життя в умовах цифрового суспільства, тому важливо сформувати готовність вчителів до впровадження цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Висновки. Підсумовуючи, необхідно наголосити, що цифрові технології є важливим ресурсом у формуванні комунікативної, читацької компетентності, розвитку критичного мислення та медіаграмотності молодших школярів, проте вони ніяк не можуть замінити класичну методику навчання української мови та читання, застосування традиційних чи інтерактивних освітніх технологій навчання у процесі вивчення мовних явищ, опрацювання літературного тексту, але їх інтеграція значно посилює потенціал уроків мовно-літературної освітньої галузі через інтерактивність, візуалізацію та залучення учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності. Проте успішне впровадження цифрових технологій навчання у мовно-літературній освітній галузі вимагає якісної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, результатом якої є сформована готовність поєднувати цифрові інструменти з методикою і технологіями навчання мовно-літературної освітньої галузі; здатність відбирати та створювати цифровий контент до уроків української мови/читання, цифрова та професійно-методична компетентність.

Список використаних джерел

- Балик, Н., & Шмигер, Г. (2023). Впровадження штучного інтелекту в освіту шляхом використання ChatGPT. У *Актуальні аспекти розвитку STEAM-освіти в умовах євроінтеграції: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 147–149.
- Бахмат, Н. (2022). Роль цифрових технологій у навчанні математики учнів початкових класів. *Молодь і ринок*, 2(200), 65–71. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.256010>
- Державний стандарт початкової освіти. (2018). <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti/> (дата звернення: 25.06.2025)
- Кремень, В. Г., Биков, В. Ю., Ляшенко, О. І., Литвинова, С. Г., Луговий, В. І., Мальований, Ю. І., Пінчук, О. П., & Топузов, О. М. (2022). Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України «Науково-методичне забезпечення цифровізації освіти України: стан, проблеми, перспективи», 18-19 листопада 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1–49. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4223>
- Москаленко, О. (2022). Упровадження сучасних цифрових освітніх технологій у підготовку вчителів-математиків. *Педагогічні науки*, (80), 70–75. <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.80.278220>
- Нежива, Л., & Паламар, С. (2021). Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання доповненої реальності на уроках грамотності та літературного читання. *Педагогічний дискурс*, 33(2), 144–160. <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.2.11>
- Пономарьова, К. І. (2020). Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. КОНВІ ПРІНТ.

- Швардак, М. В. (2023). Імерсивні технології в початковій освіті. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*, 2(11), 227–239. <https://doi.org/10.32755/sjeducation.2023.02.227>
- Яремчук, Н. (2022). Імерсивні технології в професійній дистанційній підготовці вчителів початкової школи. *Безперервна професійна освіта: теорія та практика*, 73(4), 61–68. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.4.6>
- Nezhyva, L., Palamar, S., & Lytvyn, O. (2020). Perspectives on the use of augmented reality within the linguistic and literary field of primary education. In *Proceedings of the 3rd International Workshop on Augmented Reality in Education (AREdu 2020)* (pp. 297–311). Kryvyi Rih, Ukraine: CEUR Workshop Proceedings. <https://ceur-ws.org/Vol-2731/paper17.pdf> (дата звернення: 25.06.2025)
- Shvardak, M., Ostrovska, M., Bryzhak, N., Predyk, A., & Moskovchuk, L. (2024). The use of digital technologies in professional training of primary school teachers. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 16(3), 363–376. Retrieved from <https://www.iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/2163> (дата звернення: 25.06.2025)

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>